

Stavební podoba nově objevené středověké tvrze v Praze 8 — Čimicích

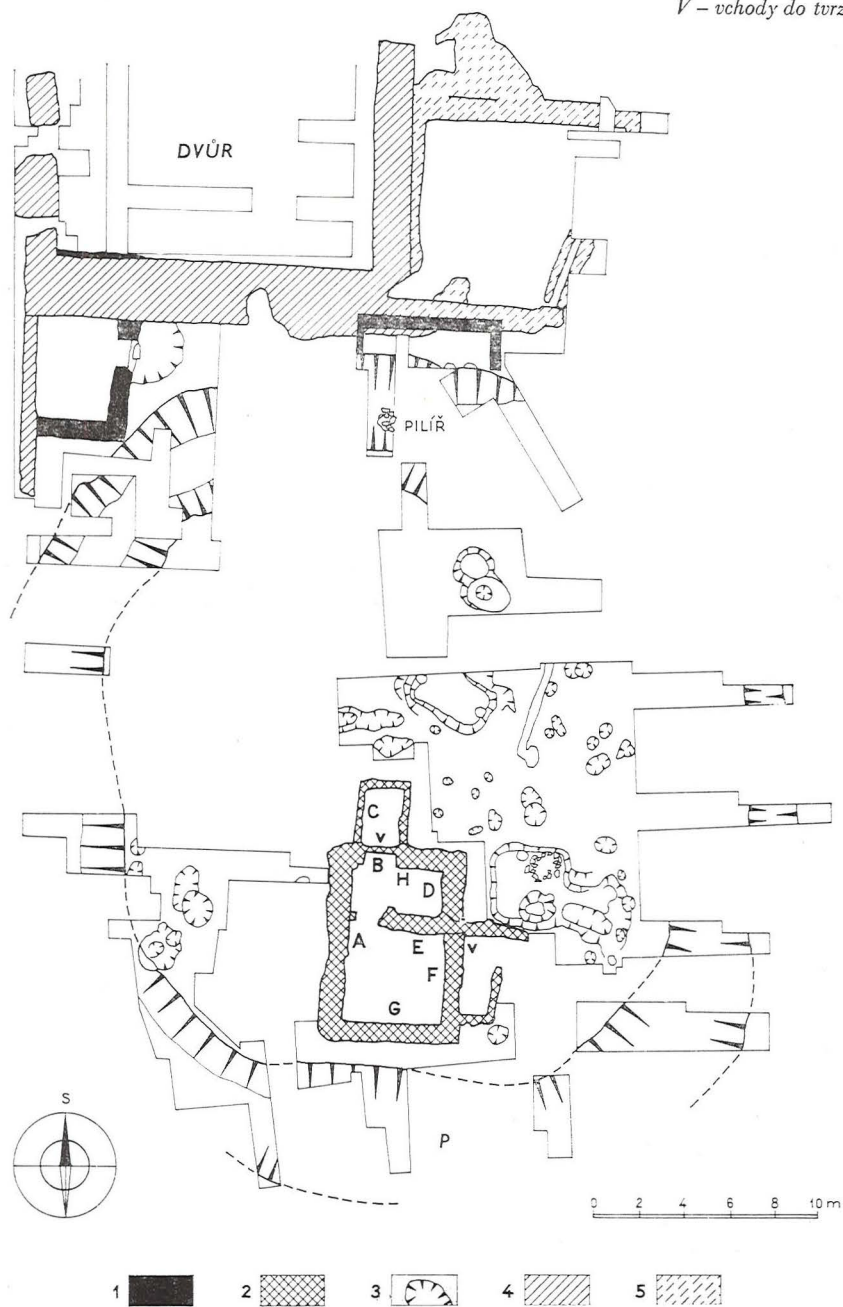
Od šedesátých let se pražská aglomerace zvětšuje o nové městské čtvrti, k nimž náleží na severním okraji Prahy vedle sídliště v Bohnicích též nově vznikající sídliště Čimice. V historickém jádru této vsi probíhá od roku 1975 archeologický výzkum. Jeho první etapa, prováděná v letech 1975–1977,¹ navázala na terénní výzkumy Ireny Pavlů² z let 1971–1972 a odkryla v západní polovině jižní strany čimického rybníka sídlištní objekty z mladohradištního období, které směřují na západ ke druhému čimickému rybníku. Ve východní polovině byly zachyceny stopy po hustém osídlení z období pozdní doby římské, staro – a středohradištního období.³

V souvislosti s přípravou stavby obchodního a kulturního střediska na parcele čp. 1 (kat. č. 28) se další průzkumné práce přesunuly severně od rybníka. Od roku 1978 je postupně odkrývána jižní část zahrady, kde vlastním terénním pracím předcházela geofyzikální měření odporovou metodou.⁴

Vzhledem k tomu, že jde o objev neznámé fortifikace na severním okraji pražské aglomerace (obr. str. 93), je rozboru její náleзовé situace věnována tato stat. Archeologická zjištění v závěru doplní poznatky získané při studiu písemných pramenů a srovnání s analogickými sídly pocházejícími z téhož sociálního prostředí.

Před vlastním výzkumem nebyly na zahradě čp. 1 zjištěny žádné terénní stopy, které by mohly naznačovat přítomnost jakékoliv stavby. Podle předpokladu, že možné sídlo je třeba situovat co nejtěsněji k rybníku, byla založena sonda na jižní hranu zahrady, orientované ve směru V – Z. Výsledkem terénní sondáže byl nález stavební destrukce složené z kamenů a místy prostoupené červenohnědou mazanicí (obr. str. 92). Její plošný rozsah postupně odkrývala síť sond o velikosti 2 × 2 m. Při této sondáži jsme odkryli hlinitojílovou vrstvu, která vyrovnávala prohlubně vzniklé při sednutí stavební destrukce. Vrstva obsahovala zlomky hrnců s vnitřní glazurou, střepy s červeným dekorem, zlomky hrnců s otvory na dně a na stěnách, které podle způsobu výroby, výpalu a glazury datujeme do druhé poloviny 15. století. Spodnější horizont tvořila mohutná vrstva červenohnědé rozdrobené mazanice, dosahující mocnosti až 70 cm. V ní se vyskytovaly i mazanicové hrudky a pláty s otisky půlkulatin, slámy a obilek. Při vybírání jsme pozorovali, jak se povrch mazanicové výplně ve středu zkoumaného areálu destrukce zahlubuje. Po vybrání této vrstvy byly obnaženy základy kamenné stavby a uvnitř byly zjištěny jíly a hlíny se stavební destrukcí, kameny, prejzy, valouny, uhlíky a též úlomky hrnců, mís a džbánů, které datujeme do 15. století.⁵

- 1 – 1. polovina 13. století
 2 – tvrz (konec 13.–počátek 15. stol.)
 3 – sídlištní objekty (13.–14. stol.)
 4 – dvůr (14.–15. stol.)
 5 – mladší přístavba
 P – příkop
 V – vchody do tvrze

Praha 8, Čimice – historické jádro vsi s odkrytými základy trze a dvora – pohled od jihovýchodu

Kromě keramických nálezů se při západní obvodové zdi a zčásti v blízkosti severního vchodu, místy pod velkými kameny pocházejícími z destruované stěny, našlo deset koster skotu. Podle polohy v celku dochovaných koster otočených vždy o 180 stupňů a jejich postmortálního rozložení usuzuje dr. Josef Beneš⁶ z Národního muzea, že zvířata byla zabita přímo na místě a zde byla pečlivě položena.

Na bázi této destrukční vrstvy byla v hloubce 2,7 m zachycena vrstvička tmavě hnědošedé hlíny se zuhelnatělými dřevy a zlomky keramiky (obr. str. 98), pocházejícími z doby užívání objektu. Tato vrstva již překrývala sterilní zelenookrové jílovité podloží. Na podlaze v severovýchodním vnitřním cípu bylo zjištěno zuhelnatělé obilí. Po odstranění této vrstvy byly před východním vchodem objeveny dva kamenné schody (obr. str. 96) přistavěné k vnitřní lici obvodového zdiva. Schody jsou z větších kamenů doplněných plochými deskami a spojených jílem. Po schodech se vstupovalo do jižní části prostoru, který byl propojen s částí severní. Dochované obvodové zdivo je z bulžníků, opukových kamenů, křemenců

a sporadicky se v něm objevují pískovce. Zdivo je spojeno jilem, pouze u severního a východního vchodu bylo použito světle okrové malty. Kameny kladené na maltu zvyšovaly potřebnou pevnost zdiva. Na západní straně byla líc obvodového zdiva zčásti vylámana, a to až o jednu třetinu původní výšky. Spadlé kameny byly zachyceny v severní polovině odkryté stavby při vnitřní lici západní stěny (obr. str. 95, 96).

Plošný archeologický výzkum ukázal, že základové zdivo o vnějších rozměrech $8,7 \times 6,5$ m bylo zapuštěno do hloubky 200 cm pod dnešní úroveň zahrady a svou podélnou osou mělo orientaci S – J. Obvodové zdivo o síle 100 cm bylo prolomeno dvěma vstupními otvory na severu a na východě. Hlavní vchod ze severu o šířce 117 cm byl opatřen opukovým portálkem složeným z menších dílů o dochované výšce 144 cm. Na jemně opracovaném povrchu jsou na vnitřních stranách portálku znatelné stopy po použití zubáku. Přední část je po stranách vlastního vstupu opatřena zkosenou hranou. Zadní strana je silně poškozena zvětřáním, které způsobilo podélné rozštěpení kamene. Portálek spočívá na kamenném prahu (280,07 m n. m.). K severní straně je připojena kamenná přístavba obdélníkového půdorysu tvořící ohrazení šikmo se svažujícího vstupu. U vchodu orientovaného k východu se sice portálek nedochoval, ale jeho existenci jasně dokládá negativní otisk na bočních stranách vstupní části zdiva. Na severní straně v délce 3,1 m ohraňovala vchod zeď složená z kamenů na sucho kladených. Její plynulé pokračování západním směrem dovnitř prostory vytvářelo zde příčku dělicí vnitřek na severní a větší jižní část. K bočnímu vchodu se přicházelo po šikmo skloněné cestě, kde byly na jílovitém podloží znatelné hnědé pruhy jdoucí kolmo k podélné ose přístupové cesty. Stejnou úpravu měla i přístupová komunikace vedoucí k hlavnímu vchodu na severu. Po vybrání se ukázalo, že hnědé pruhy jsou zbytkem po dřevěných trámech tvořících původní schody. U severního vchodu byl k vnitřní straně kamenného portálku přichycen železný řetěz se svazkem klíčů obalených písčitolinitou korozní vrstvou. Bylo identifikováno pět klíčů s profilovanou bradou, kruhovým okem a dutým stvolem (obr. str. 100).

Datování objevené stavby je založeno na superpozici jejího základového zdiva se staršími sídlištními objekty obsahujícími kramiku 13. století.⁷ Superpozice se staršími objekty byla zjištěna na jižní straně, kde došlo k narušení odpadní jámy. Stejně tak je jasné, že starší objekt situovaný v ose cesty k severnímu vchodu nemohl být současný se stavbou sídla, neboť by překážel plynulé komunikaci. Dobu používání objektu datují keramické zlomky 14. století zjištěné na podlahové vrstvičce v hloubce 200–240 cm. Jsou zde hrnce s okrajem zformovaným v okruží, střepy se žlábkami a rýžkami (obr. str. 98). Podle stupně poškozeného obvodového zdiva, přítomnosti vrstvy spáleného dřeva a popele na bázi stavby, výskytu povrchového očazení některých kamenů na vnitřní lici a relativně malého počtu nalezených předmětů lze uzavřít, že zánik stavby byl náhlý a pravděpodobně byl spojen s předchozím loupením a následným požárem. Při něm se horní dřevěné patro omítnuté červenavou mazanicí zřítilo a překrylo podlahu z dusaného jílů; stejně tak i prejzová střecha, která svými úlomky vše zavalila.

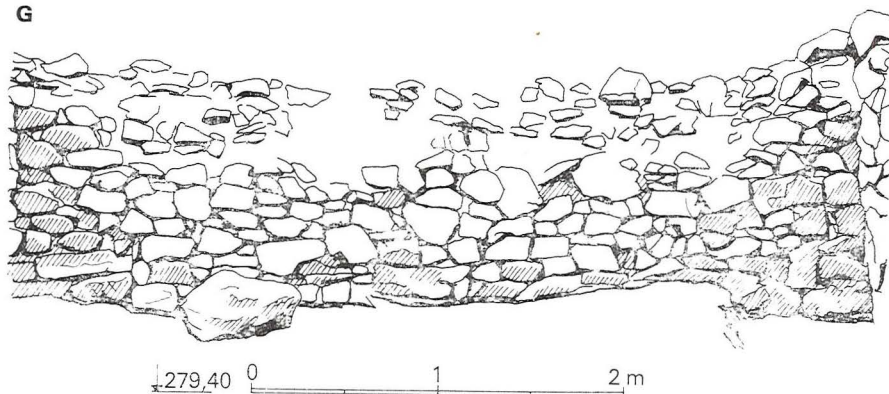
Dochované zdivo lícované podle rozdílné úrovně založení dovnitř bylo zřejmě stavěno do vyhloubené jámy, která byla na obvodu vyzdívána velkými kameny. Mezery mezi nimi byly vyplněny menšími kameny, které též vyrovnávaly rozdíly ve výškách zdiva.

A

Praha 8, Čimice – základové zdivo tvrže – západní vnitřní strana – pohled od východu

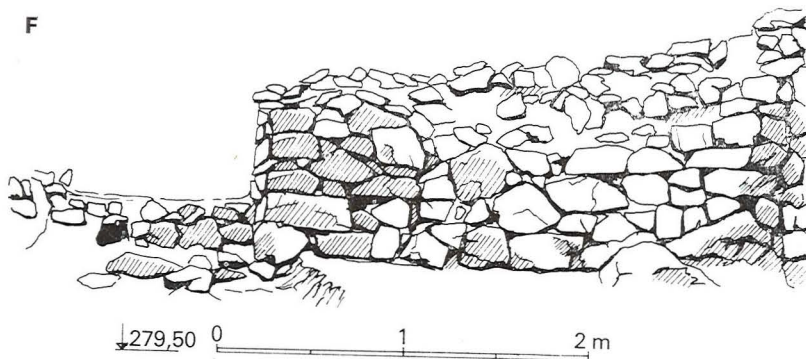
G

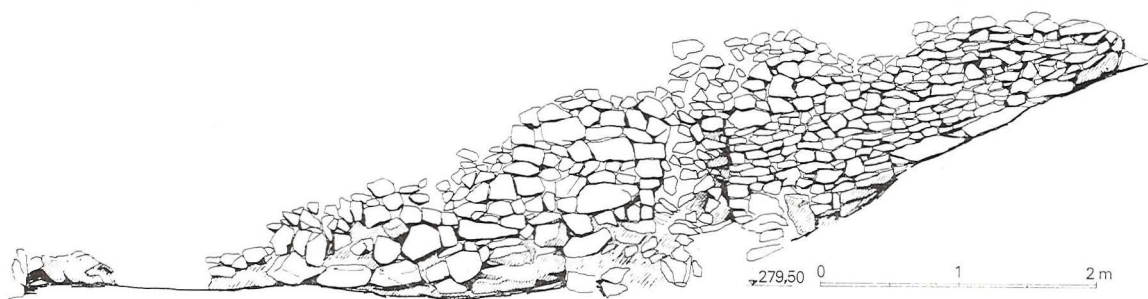

Jižní vnitřní strana – pohled od severu

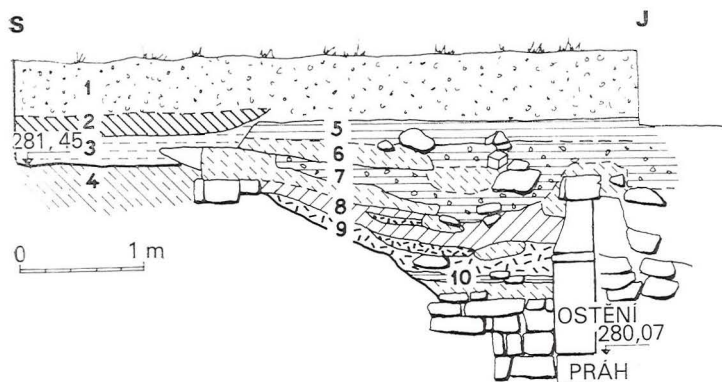
Východní vnitřní strana – pohled od západu

F

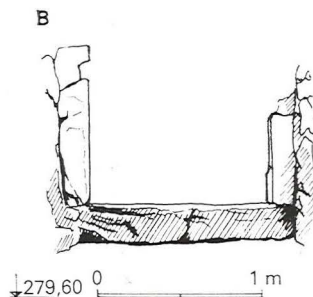

Praha 8, Čimice – opěrná zeď u východního vchodu dělící vnitřní prostor na jižní a severní část – pohled od jihu

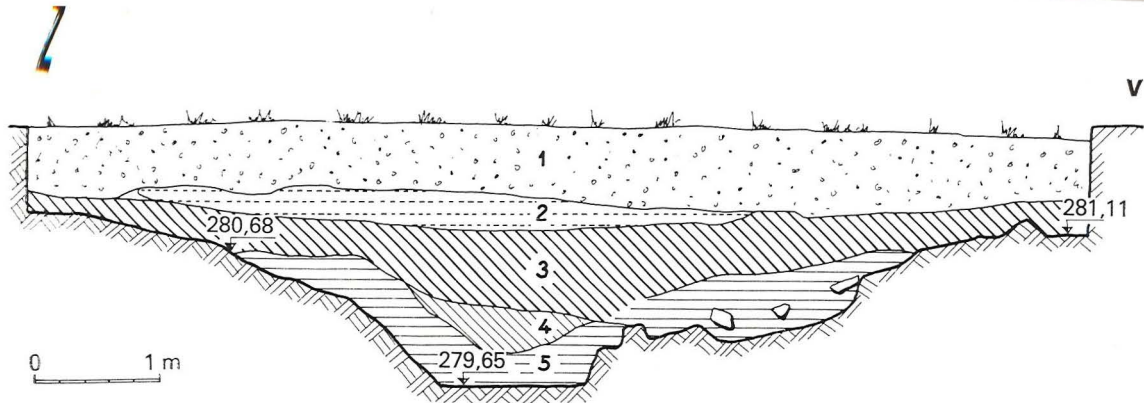

Praha 8, Čimice – severní vchod s přístupovou cestou se schodovitými stupni – pohled od západu

- 1 – humus
- 2 – tmavší šedá hlína (objekt z 13. stol.)
- 3 – okrová hlína s jilem
- 4 – zelený jíl
- 5 – hnědá hlína s uhlíky
- 6 – tmavší jíl s mazanicí
- 7 – mazanice, zčásti promísena žlutým jilem
- 8 – červenohnědá mazanice
- 9 – tmavší červená mazanice s popelem a uhlíky
- 10 – hnědá hlína s mazanicovými hrudkami a uhlíky
- 11 – žlutý jíl

Praha 8, Čimice – vnitřní strana portálu severního vchodu – pohled od jihu

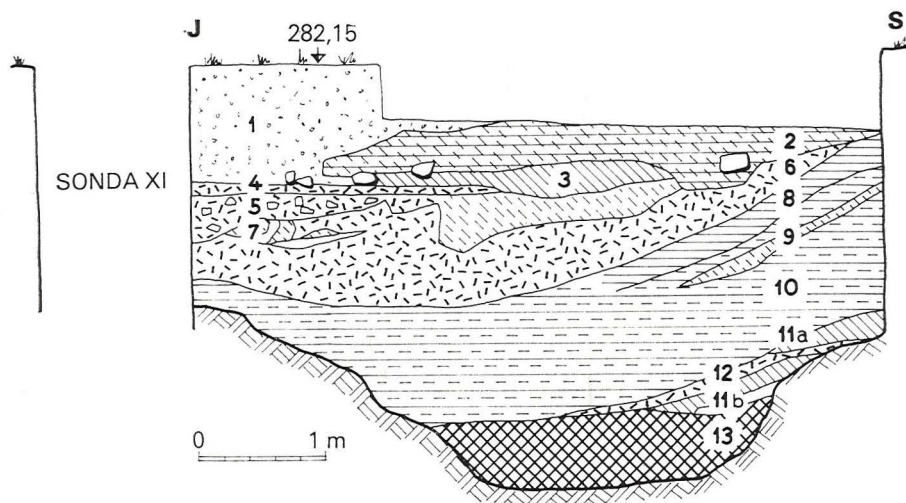
Praha 8, Čimice – vodní opevnění na východní straně

3–5 vlastní výplň příkopu

3 – tmavě šedá hlinitá zemina

4 – šedá hlina s drobnými kamínky

5 – hnědá hlina s jilem a keramikou (1. polovina 14. stol.)

Praha 8, Čimice – vodní opevnění na severozápadní straně

1 – 4 recentní závoz

5 – 6 červená mazanice různě zbarvená do okrové až šedohnědé

7 – žlutý jíl

8 – hnědá hlinito-písčitá vrstva

9 – žlutý jíl

10 – hnědá jílově hlinitá vrstva

11 – a) šedá hlinitá

b) světle šedá hlinitá vrstva

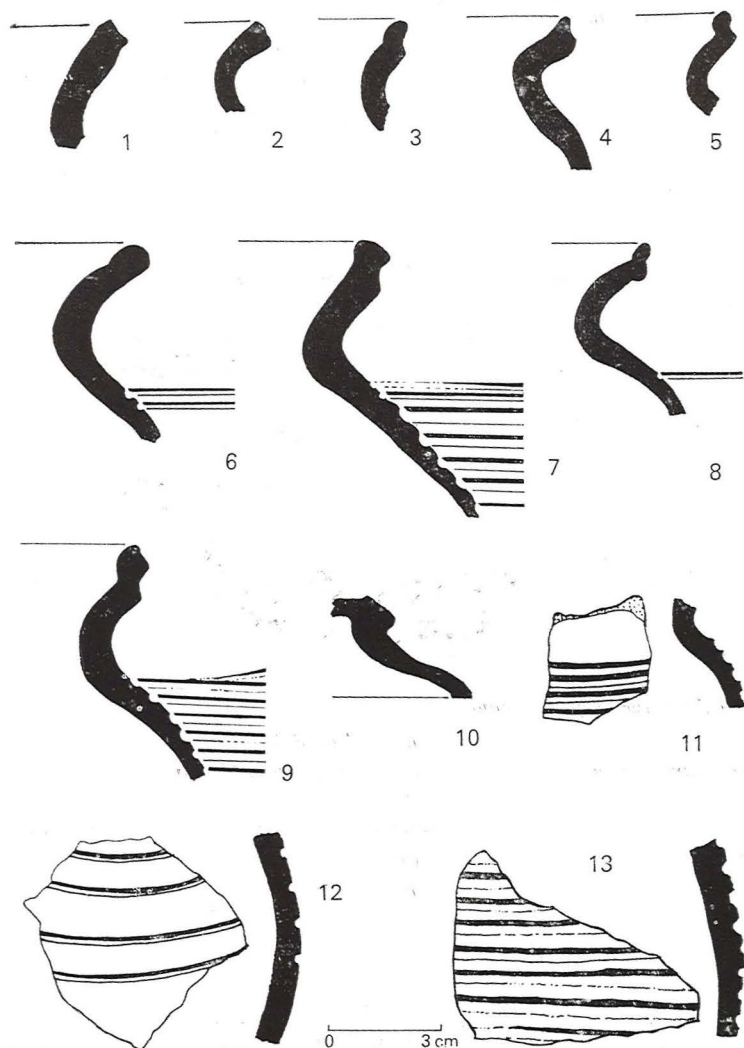
12 – okrová mazanice

13 – černá hlinitá vrstva se zlomky keramiky (1. polovina 14. stol.)

14 – podloží tvořené jilem s červenavým odstínem

Souběžně s výzkumem kamenné stavby bylo archeologicky zkoumáno nejbližší okolí, a to v místech indikovaných geofyzikální prospekci.⁸ Následný výzkum prokázal, že část naměřených hodnot se kryje s archeologickými objekty. Příkladem je dvojité východozápadně orientovaná zeď překrývající starší sídlištní objekty.⁹ V průběhu prací bylo na ploše kolem

tvrze zachyceno příkopové opevnění, které bylo na západní, jihozápadní a východní straně zčásti vylámáno v rozdrobené skále tvořené z jílovitých drobných břidlic algonického původu¹⁰ a zčásti se zahlubovalo do jílovitohlinité spraše (obr. str. 97). Příkop o dochované šířce 2,8 až 5 m se vyznačoval rozdílným tvarem, který byl zčásti ovlivněn geologickým podložím. Ve vrchní části výplně příkopu byla vyrovnávací vrstva překrývající starší antropomorfní sedimenty, které zaplnily původně ostře zahloubený příkop. Příkop v podobě mělké terénní

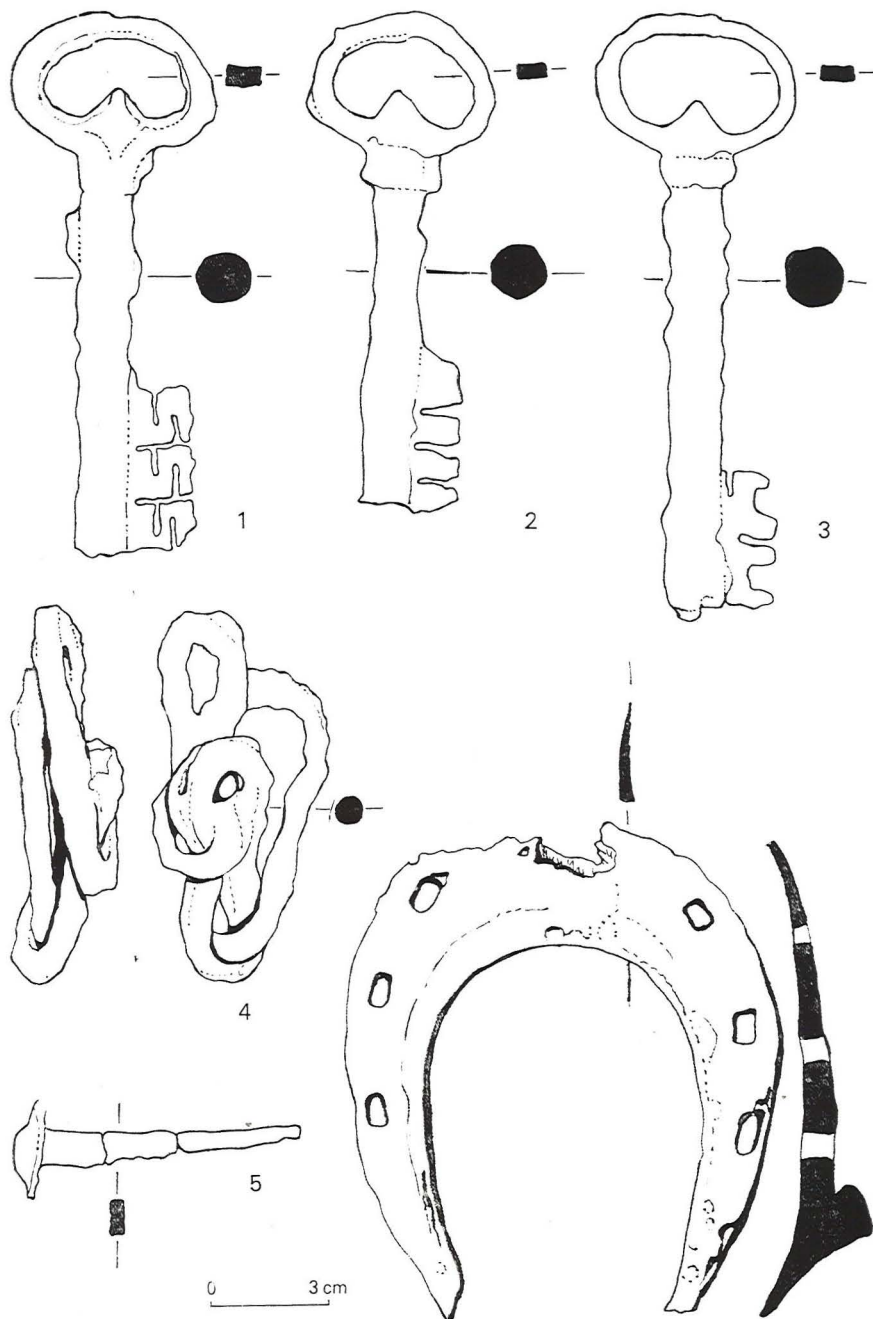

Praha 8, Čimice – výběr keramiky (14. stol.) zjištěné v prostoru tvrze (12 v hl. 90 cm, 1, 4, 5, 7, 9 v hl. 130–180 cm, 2, 3, 5, 8, 10, 11, 13 v hl. 200–240 cm)

Praha 8, Čimice – základy tvrze s přístavkem od jihovýchodu

vlny byl definitivně zasypan v 16. století. Tato skutečnost se jasně projevila v severozápadní části příkopu, kde jsme v hloubce 144 cm zachytili povrch nejmladší prohlubně, zavezené při úpravě plochy datované do 16. století. V nánosech a zavážkách příkopů se objevily zlomky keramiky ze 14. století z doby funkce příkopů a také nálezy z doby jeho zániku, tj. z 15. století. Na jižní, jihozápadní a jihovýchodní straně byl odkryt pozůstatek palisády, tvořené řadou kůlů na vnitřní straně příkopu. Na severozápadní části příkopu byla na jeho vnější straně zachycena dřevěnohlinitá konstrukce valu tvořená mohutnou vrstvou tmavě šedé zeminy s obsahem keramiky ze 13. století. Příkop v těchto místech dosahuje šířky 5 m a hloubky od původního povrchu cca 3 m. Excentrická poloha kamenné stavby byla zdůvodněna při odkryvu sídlištních objektů, zčásti i staršího původu, v jejím východním a západním sousedství. V severním příkopu jsme v roce 1982 zachytili základové zdivo pocházející z původního mostního pilíře. Pozoruhodná je ta skutečnost, že osa původního mostu ležela na přístupové komunikaci vedoucí k severnímu vchodu. Výzkum severně od příkopu přinesl další poznatky o hospodářském zázemí náležejícím k odkryté stavbě v jihozápadní části zahrady. Vzhledem k povaze tématu příspěvku bude tato část zpracována na jiném místě. Kromě terénního průzkumu byla věnována pozornost i budově čp. 1, jejíž suterénní část je v literatuře¹¹ označována jako původní budova tvrze. V rámci projektové přípravy provedl n. p. Geoindustria v areálu čp. 1 geologický průzkum.¹² Při této příležitosti byly vrtnou soupravou vyhloubeny

Praha 8, Čimice – výběr železných předmětů nalezených v r. 1979 v objektu tvrze

1–3 klíče

5 hřebík

4 očko řetězu

6 podkova

vrty na jižní a východní straně obytné budovy čp. 1. Výsledkem sondáže je poznatek, že ze sklepení v čp. 1 nevede žádná chodba jižním ani východním směrem, jak zaznamenává místní tradice. Souběžný stavebně historický rozbor stavby¹³ ukázal, že suterénní část domu čp. 1 na rozdíl od dosavadních znalostí neobsahovala prvky, které by dovolovaly tuto stavbu klasifikovat jako pozůstatek renesanční tvrze.

Konfrontujeme-li archeologická zjištění se zápisy z písemných pramenů, zjišťujeme, že nejstarší zmínka o Čimicích pochází z roku 1235,¹⁴ kdy je uveden Sulislav ze Ctimic. Tento údaj však není spolehlivý, neboť není jisto, jsou-li skutečně míněny Čimice, a ani v kladném případě to nedokazuje přítomnost panského sídla v Čimicích. Zprávu o něm nepodávají ani písemné prameny v následujících dvou staletích. V první třetině 14. století je zachycena zpráva o tom, že v Čimicích měla majetek kapitula pražská. Její probošť Držislav v roce 1334 zažaloval Frenclína od Kamene, že vydrancoval majetek kapituly v Čimicích a Kobylisích.¹⁵ V 15. století jsou zde uváděny dva dvory, které od roku 1457 vlastnil Ješek z Čimic.¹⁶ První zpráva o čimické tvrzi pochází až z roku 1551, kdy majetek koupil Adam ze Strašína.¹⁷

SHRNUTÍ

Na základě archeologických zjištění je doloženo, že na konci 13. století v Čimicích existovalo panské sídlo mající podobu věže obdélníkového půdorysu o vnějších rozměrech 8,7 × 6,5 m. K dochovanému obvodovému zdivu suterénu stavby bylo na severu přistavěno obdélníkové závětrří a na východě menší obdélníková prostora. Nálezy spálených dřev, přítomnost mazanice s otisky kulatiny jasně ukazují, že nadzemní část byla postavena ze dřeva a stěny měla opatřeny hlinitým výmazem. Střechu stavby tvořily prejzy, jejichž přítomnost je zachycena v závalu suterénní části. Dochované zdivo suterénu vytvářelo obdélníkový prostor, který byl přístupný hlavním vchodem od severu a bočním vchodem od východu. Z nálezové situace vyplývá, že severní vchod s částečně dochovaným gotickým portálkem s povrchem opracovaným zubadlem a s dekorem ryté šipky se uzavíral na zámek. Na vnitřní straně byl opatřen řetězem. Nález svazku pěti velkých klíčů na vnitřní straně portálku ukazuje, že zde existoval nejméně stejný počet dveřních zámků větších rozměrů. Minimální počet železných součástí a větších částí keramických nádob svědčí o tom, že objekt byl před zničením vyplněn, vše cenné bylo odneseno a zbytek zničil požár. Této skutečnosti neodporuje zapomenutý svazek klíčů při severním vchodu, který svědčí o rychlosti zániku. Otázku, kdy došlo ke zničení stavby, lze na základě archeologických indicií (nálezy keramiky) zodpovědět rámcově a událost klást do první třetiny 15. století. Písemné prameny dávají přesnější odpověď. Zápis k roku 1445¹⁸ barvitě líčí stav majetku, který Mařík kovář po husitském válečném období koupil od obce pražské. Podle jeho vyprávění byl dvůr v Čimicích ve válkách vypálen a úplně zpusťoš a všechna pole zůstala neobdělána. Je dosti pravděpodobné, že při této příležitosti bylo zničeno i námi zkoumané opevněné feudální sídlo.

Vlastní stavba je postavena z kamenů, které se vyskytují v lomech v okolí Čimic. Kromě buližníků je zde použito opuky s pečlivě opracovaným povrchem (u portálku), křemenců a pískovců. Tvrz excentricky situovaná uvnitř areálu eliptického půdorysu o průměru 27 m, tvořila jádro panského sídla, jehož další objekty (polozemnice a jámy) odkryl až následný

výzkum. Výsledky budou zveřejněny samostatně. Na vnitřní straně příkopu je palisáda tvořená z části dvěma řadami kůlů s proplétáním. Na severozápadní straně ji doplňoval val s hlinitodřevitou konstrukcí. Do vnitřního areálu se vstupovalo od severu. Zdejší příkop byl překlenut dřevěným mostem, jehož pilíř se dochoval v ose komunikace směřující k hlavním vchodu původní tvrze. Trasa vedla z míst, kde předpokládáme zdejší hospodářské zázemí.

Zbytky základového zdiva věže v Čimicích lze jen obtížně přiřadit k obdobným stavbám z téhož sociálního prostředí v předhusitských Čechách.¹⁹ Na rozdíl od srovnávaných lokalit vyznačuje se základové zdivo nově objevené stavby menšími rozměry; konstrukce zdiva je též odlišná – nebylo použito malty, vyjma severního a východního vchodu.

Také způsob opevnění za použití palisádového plotu na vnitřní straně vodního příkopu překvapuje, neboť dokládá jednoduchou konstrukci opevnění. Přítomnost opevněného sídla na severní straně čimického rybníka neudivuje, když uvážíme, že opevnění leží nedaleko dálkové cesty, která procházela úvozem východně od bývalé usedlosti čp. 2 za dnešní továrnou. Kromě toho opevnění zřejmě vystřídalo původní mladohradištní osídlení doložené severně, jižně a východně od vlastní tvrze. Příklad nově objeveného panského sídla na ploše, kde před výzkumem nebyly k dispozici žádné terénní indicie, umožňující sem lokalizovat tvrz, ukazuje, že je na místě v rámci přestavby historických jader pražských vsí vždy věnovat pozornost archeologickému výzkumu a předčasně jej neuzavírat. Stejně tak se na zkoumané lokalitě znovu potvrzuje skutečnost, jak i písemné zprávy 14. století zcela pomíjejí existenci této panské stavby. Četné zápisy z následujícího období, které se též o tvrz nezmiňují, nepřímě dokládají již zaniklé zdejší opevnění. Jeho zánik lze podle archeologických kritérií a s přihlédnutím k událostem, které Čimice postihly během husitského revolučního hnutí, pravděpodobně datovat do téhož období, kdy došlo k likvidaci zdejšího dvora.

POZNÁMKY

¹ Výsledky výzkumu mladohradištního na parcele č. 863 a 865 byly publikovány v autorově článku – Mladohradištní osídlení v Praze 8, Čimicích in: *Archeologia pragensia* (AP) 5, 1984, s. 295–313.

² Pavlů, I.: Čimice: Kronika Pražského sborníku historického (PSH) IX, 1975, s. 224. Výzkum se konal v letech 1971–1972. Souborně též: Raně středověké sídliště v Praze 8, Čimicích, AP 5, 1984, s. 315–329.

³ Ve východní části parcely č. 828 byly zachyceny sídlištní objekty datované keramikou do staršího a středního stupně doby hradištní, které překrýly objekty z pozdní doby římské.

⁴ Geofyzikální měření provedl dr. V. Bárta z n. p. Geofyzika Brno. Přehled výsledků měření ověřený archeologickým výzkumem srv. lokalita Čimice in: Sborník referátů I. celostátní konference „Applikace geofyzikálních metod v archeologii a moderní metody terénního výzkumu a dokumentace“, Petrov nad Desnou 1979. Při vytyčování jednotlivých sond jsme postupovali na základě naměřených vyšších hodnot odporů. Správnost metody ukázal nález západního příkopu a dalších objektů ležících severně od příkopu.

⁵ Keramické střepy jsou rezné bez polevy. Podle typu okrajů, dekoru a technologie (tvrdě vypálený, jemně plavený střep) a zastoupení okrajů datujeme vrstvu do 15. století. Srv. například Zápotocký, M.: Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie. PA 1978 LXIX, 1978, s. 171–238. Datování jednotlivých horizontů v tvrzi je podrobně zdůvodněno včetně příslušné literatury v autorově článku: Středověká tvrz v Praze 8 – Čimicích, AH, 1985, s. 296–302, tabulky č. 2–4, s. 298–300.

⁶ Na tomto místě děkuji dr. J. Benešovi za laskavé určení nálezů osteologické povahy. Měření ukázalo, že skelety

- se vyznačují menší výškou a délkou, než je obvyklá u dnešního skotu. Osteologický materiál byl předán Zemědělskému muzeu ČSAZV.
- ⁷ Střepy pocházejí z jámy, do jejíž výplně byly zapuštěny základy jižní obvodové zdi stavby. Keramika je hrubozrnná, šedé barvy, na vnitřní straně jsou stopy po hnětení. Výzdobu tvoří žlábkové a šikmé vrypy. Podobnou keramiku publikovala Pavlů, I.: *Pražská keramika 12. a 13. století*, *Præhistorica IV*, Praha; Smetánka, Z.: Příspěvek k chronologické problematice pozdní doby hradištní, *PA LXIV*, 2, s. 463–486.
- ⁸ Vedle odporové metody celá plocha zahrady čp. 1 byla proměřena protonovým magnetometrem.
- ⁹ Huml, V.: Příspěvek k osídlení severního pravobřeží Vltavy (Praha 8) do počátku 15. století. In: *AH 11/86*, str. 441–459.
- ¹⁰ Geologická mapa 1 : 5000, K – 6 – 8 (autor K. Pacák). Za upozornění děkuji J. Čujanovi.
- ¹¹ Dvořák, K.: *Chabry – Čimice, jejich minulost a další vývoj*, Praha 1948; Líbal, D., Ječný, H.: *Čimice b. l.* Kartogram stavebního vývoje obcí na území hlavního města Prahy a jejího okolí.
- ¹² Geologický průzkum měl zjistit statické poměry na ploše, kde je projektována stavba II – nákupní a společenské středisko pro sídliště v Čimicích.
- ¹³ Stavebně historický rozbor budov v Čimicích na žádost autora výzkumu laskavě provedl arch. T. Dittrich. Na tomto místě děkuji za sdělení předběžných výsledků průzkumu domu čp. 1.
- ¹⁴ Augustin Sedláček se přiklání k názoru, že predikát se vztahuje na ves Čimice (srv. Sedláček, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XV*, Praha 1884; v textu používám 2. vydání z roku 1934, s. 257).
- ¹⁵ V zápisu se uvádí pouze „in villa Czyemitz et prebende in villa Cobilitz“ in: *RBM IV*, ed. J. Emler, 1892, s. 7. Zápis je datován 19. února 1334.
- ¹⁶ Záznam z 11. 10. 1457 in: *AČ 25*, s. 141. Statek, který byl původně majetkem osady u kostela sv. Klimenta na Novém Městě pražském, později získaný paní Evou, zůstal v nájmu Tomáše Huše.
- ¹⁷ *DZ 10 A 12*, 87 E 5.
- ¹⁸ Zápis ze 7. 12. 1445 in: *AČ 25*, s. 140. V něm uvedeno ... curiam ... in Cziemicz ... quod eadem curia tempore guerre fuerit esusta et totaliter desolata ... (dvůr ... v Čimicích ... týž dvůr byl v době války vypálen a úplně zničen).
- ¹⁹ Drobná feudální sídla, věžovitě tvrze, která na rozdíl od hrádku jsou situována uvnitř vsí, jsou částečně dochována již od sklonku 13. století. Srv. Menclová, D.: *České hrady*, Praha 1971–1972, s. 427–435. Půdorys jednotlivých staveb – Kestřan, Svojšic, Hrochova Hrádku, Volyně viz obr. 662, s. 430. Z jihočeského prostředí (Táborsko, Vltavotýnsko) je známa řada dochovaných sídel, jejichž vznik se klade do téhož období. Srv. přehled v práci Huml, V.: *Ke studiu sídel nižší šlechty na Táborsku a Vltavotýnsku ve 13. až 15. století*, *Sborník historický 29*, 1982, s. 5–62 (Dráčov s. 42, č. mapy 215, Zlaté Hory s. 53, č. mapy 6, Sudkův Důl s. 50, č. mapy 155). Tvrze věžovitého typu též publikoval Chotěbor, P.: *K situaci a stavební podobě feudálních sídel*, *Archaeologia historica 7*, 1982, s. 357–366. Drobná feudální sídla podobné dispozice na Moravě in: Nekuda V., Unger, J.: *Hrádky a tvrze na Moravě*, Brno 1981; srv. Mstěnice obr. 152, s. 203; Pyšel, o. Třebíč, obr. 202, s. 251; Rýmařov, o. Bruntál, s. 260 an. Stavebním typem tvrzí se zabývá studie Chotěbor, P.: *K situaci a stavební podobě vesnických feudálních sídel*, *AH 7*, 1982, s. 357–366. Věž tvořila základ Kozího Hrádku (o. Tábor) o vnitřních rozměrech 865 × 550 cm, síla zdi 200 cm. In: Menclová, D.: *České hrady*, 1971–1972. Umělecké památky Čech II, 1978, s. 126.